

Η ξενιτιά, ο Χαρδούβελης, η τσίπα και η γάνα

Γράφει ο Κίτσος ο Αθαράνας

Mετέφερα κάποια από τα χρήματά μου για περίπτωση ανάγκης, επειδή είχα παιδί στο εξωτερικό». Τάδε έφη ο πρώην υπουργός Οικονομίας κ. Γκίκας Χαρδούβελης. Ο Γκίκας, ο λεβέντης, ο καραμπουζουκλής. Είχε παιδί στην ξενιτιά και φοβήθηκε μη δυσκολευτεί ο λεβέντης. Και μένα με χτύπησε ο συνειρμός... «Ξενιτεμένα μου πουλιά». Ο εθνικός ύμνος της Ηπείρου. Τότε και τώρα. Να δεις κυρ' Γκίκα μ' πόσα παιδάκια κατσιάρτισαν για το εξωτερικό. Από την μετανάστευση του χθες, στην μετανάστευση του σήμερα. Και να ξέρεις Γκίκα μ' ότι, όταν η ιστορία επαναλαμβάνεται, είναι τραγωδία. Κι αυτή την τραγωδία την έφκιασαν (τη συνέθεσαν κατά τους σπουδαγμένους εις Εσπερίαν συγκεκριμένοι. Και πού θα πάνε. Οσονούπω θα τους μουστρίσουν...)

(Στα ξένα δε δροσίζει το νερό,
και το ψωμί πικραίνει!)

Η ξενιτιά. Τότε και Τώρα. Την έζησε την ξενιτιά η Ήπειρος και, δυστυχώς, κυρ' Γκίκα μ' τη ζει ακόμα. Τζουμερκιώτης είμαι, ξέρω καλά πως η ξενιτιά, για πολλούς αιώνες, αποτέλεσε βασικό στοιχείο και γνώρισμα της ψυχικής και κοινωνικής ζωής των Τζουμερκιώτων και, φυσικά, όλων των Ηπειρωτών.

Οι περισσότερες Τζουμερκιώτικες οικογένειες -αν δεν είχαν μεταναστεύσει μέσα και έξω- είχαν για πολλούς μήνες τους άντρες στο ταξίδι. Κάθε Μάρτη, ο αρχηγός της οικογένειας ήταν έρμαιο μιας σκληρής και αδυσώπητης μοίρας: να αποχωρίζεται τα αγαπημένα του πρόσωπα και να ξενιτεύεται, για να δουλέψει και να τους εξασφαλίσει τα αναγκαία για τη ζωή. Σε καταλαβαίνω, σε καταλαβαίνω κυρ' Γκίκα μ'. Σε συμπονώ... είχες το παιδί στην ξενιτιά...

«Ο ζωντανός ο χωρισμός παρηγοριά δεν έχει» Γι' αυτό κι εγώ ό,τι και να διαβάσω κι ό,τι και

να γράψω για την ξενιτιά, με πάνει το συναίσθημα που μεταφέραζεται σε αγανάκτηση. Με βαράει για τα καλά. Την επιστημονική ανάλυση την αφήνω για τους ειδικούς, όπως ελόγου σου κυρ' Γκίκα μ'... Εσείς έχετε τη σκέψη, τη γνώση και το φιλότιμο. Παίρνετε και τις αποφάσεις... Εγώ για τον πόνο της ππειρώτισσας γιαγιούλας μιλάω, ο οποίος, -φυσικά- δεν μπαίνει σε επιστημονική ανάλυση, και περνούν ξώφαλτσα απ' αυτόν τον πόνο οι θεωρίες και τα Συνέδρια... Για διάβασε κι αυτά κυρ' Γκίκα μ'. Αυτή η ιστορία εξακολουθούσε χρόνια και χρόνια. Ήταν ακόμη via την κάκω τη Μήτραινα, όταν κήρα πεντάμορφη και πεντάρφανη, ξεκίνησε τον μονάκριβό της τον Γιάννη για την έρημη την ξενιτιά. Δεν είχε ακόμα άσπρη τρίχα στα κατάμαυρα και σγουρά μαλλιά της, όταν τον φίλησε για ύστερη φορά, και τον είδε ψηλά από τη ραχούλα, από τ' αγγάντια απάνω, με δακρυόπνικτα μάτια, να ξάντεται στο μάκρος του δρόμου, και να γίνεται άφαντος.

(Χρίστος Χριστοβασίλης)

Και σαν τον ξεπροβόδισαν «θρονιάστηκε» η μάνα του στην άκρη στο τσιουκανάρ' και τις περισσότερες ώρες κοίταγε στο βάθος... Μακριά, πολύ μακριά. Περίμενε.... Κάποτε, κάποτε «τραγουδούσε». Τραγούδι δεν μπορεί κάποιος να το πει. Κραυγή απελπισίας έβγαζε...

[...] «Στα ξένα δεν ανθίζουνε
την άνοιξη τα δέντρα,
και δε λαλούνε τα πουλιά,
ζεστός δε λάμπει ο πόλιος,
δε φυλλαρίζουν τα βουνά,
δεν πρασινίζει ο κάμπος,
και δε δροσίζει το νερό,
και το ψωμί πικραίνει!

Στα ξένα, ποιος θα σε χαρεί
και ποιος θα σε γελάσει;
Πούν' της μανούλας τα φιλιά,
τα χάδια του πατέρα;

(Κώστας Κρυστάλλης)

Η ξενιτιά είναι βάσανο, ρώτα τα τραγούδια σου

Ευάγγελος Στεφάνου

Βρέθηκα (μαζί με χιλιάδες άλλους) στη συναυλία του Θανάση Παπακωνσταντίνου, στο Θέατρο Βράχων του Βύρωνα. Εκεί, εκτός από τις γνωστές «επιτυχίες» του, ακούσαμε για πρώτη φορά ένα νέο κομμάτι με τον περίεργο τίτλο «Ο Χομαγιούν και ο Βακάρ», και μάλιστα μας παρακίνησε να ψάχουμε, όσοι δεν ξέρουμε, σε ποιους αναφέρεται. Παρακάτω θα εξηγήσω (όπως λέει και το τραγούδι στην πρώτη στροφή) ποιοι ήταν οι δύο «πήρως» του τραγουδιού. Πρώτα όμως θα σταθώ σε ένα στίχο, ο οποίος γυρνούσε καιρό μέσα στο μιαλό σαν ιδέα, πολύ πριν τον ακούσω από το Θανάση:

Η ξενιτιά είναι θάνατος, κι αμα δε βγάζεις άκρη
για ρώτα τα τραγούδια σου, εκείνα της Καρπάθου
και τ' αλλα τη Ηπειρώτικα που φέρνουνε το δάκρυ.

Πόσες φορές έχω αναρωτηθεί, πως γίνεται τόσα, μα τΟΣΑ, τραγούδια έχουμε ακούσει. Τόσες και τόσες φορές έχει τραγουδηθεί ο πόνος του ξενιτεμένου, είτε πρόσφυγα, είτε οικονομικού μετανάστη. Του Γιάννη το μαντήλι το λέρωσε η ξενιτιά, που τον έριξε η μαύρη μοίρα του στο σταθμό του Μονάχου (άχου...) και τον χαίρεται η ξενιτιά, τζβαέρι μου, μέσα στους ξένους ξένοις. Εκείνα τα Ηπειρώτικα, λέει ο στίχος, που φέρνουνε το δάκρυ. Αυτά έχει να λέει, σχεδόν κάθε οικογένεια έχει μια ιστορία προσφυγιάς ή ξενιτιάς. Άλλος στο Βέλγιο σε ορυχείο, άλλος στη Γερμανία στη φάμπρικα, άλλος σε ντάινα (diner) στην Αστόρια, λατζέρης. Άλλος, μπορεί να γύρναγε καμιά φορά σπίτι, ήταν ναυτικός βλέπεις, αλλά έφευγε με γυναίκα έγγυο και έβρισκε παιδί μεγάλο όταν τέλειωνε το μπάρκο.

Πως γίνεται να είσαι ένας λαός που έχει νιώσει κυνηγημένος, να γίνεσαι ρατσιστής; Κάποιος που έχει νιώσει πως είναι να σε διώχνουν από το σπίτι σου, από τη ζωή σου την ίδια και να σε πετάνε μέσα σε μια βάρκα στη Σμύρνη, να χαίρεται για τις αναποδογυρισμένες βάρκες στη Μυτιλήνη και το Φαρμακονήσι; Αυτός που δεν ένιωσε τη βία του πολέμου αυτούσια, αλλά έγινε πρόσφυγας της πείνας, όταν πα ο πόλεμος τελείωσε, πως γίνεται να μη νιώθει τα εκατομμύρια που φεύγουν από τη Συρία και το Αφγανιστάν; Κάποιος που έζησε το πογκρόμ εναντίον των Ελλήνων στον Καναδά το '18, να σπάει μαγαζιά μεταναστών στον Άγιο Παντελέημονα; Όλοι αυτοί, άραγε δε μεταφέρανε αυτόν τον πόνο στους επόμενους; Δεν τραγουδήσανε τον πόνο τους στα παιδιά και τα εγγόνια τους; Μήπως σε μια προσπάθεια να θάψουν τον πόνο, έθαψαν και τη μνήμη μαζί με τα μαθήματα που αυτή κουβαλάει; Η μήπως, θέλοντας να φέρουν μόνο τα καλύτερα στην επόμενη γενιά, απλά προσπάθησαν να μας «προστατέψουν» από αυτή τη θλίψη;

Στο ίδιο κομμάτι, στον προηγούμενο στίχο, λέει:

Ξέχασες που'ναι ιερό το βλέμμα του ικέτη,
τώρα πα οι μισάνθρωποι σε σέρνουν απ'τη μύτη

Γι' αυτό, αν ξέχασες, αν δε βρίσκεις την άκρη και νομίζεις ότι φταίνε αυτοί που ψάχνουν τη ζωή τους και ένα καλύτερο αύριο (πιθανόν, όπως θα κάνεις κι εσύ σύντομα...), που πλέον ξεπερνούν τα 50 εκατομμύρια ψυχές, θυμήσου τα τραγούδια. Όταν θες να θυμηθείς τους προγόνους σου, μην κάνεις τόσο κόπο και πας πολλές χιλιάδες χρόνια πριν, με άμεσο κίνδυνο να καταλήξεις γραφικός. Θυμήσου τους πατεράδες και τους παππούδες, που έφαγαν βρώμικο ψωμί...

Ο Humayun Anwar και ο Wakar Ahmed, για τους οποίους γράφτηκε το τραγούδι αυτό, ήταν δύο μετανάστες από το Πακιστάν που ζούσαν στην χώρα μας, και έχασαν τη ζωή τους προσπαθώντας να απεγκλωβίσουν δύο πλικιωμένους από το αυτοκίνητό τους που είχε ανατραπεί πάνω στις γραμμές του τραίνου, στο Κρυονέρι στις 6 Απριλίου 2012... Ήταν 19 και 33 χρονών...